

مقاله پژوهشی: بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تعاملات اعضای خانواده

[20.1001.1.33292538.1400.11.41.11.9](https://doi.org/10.1001.1.33292538.1400.11.41.11.9)

سید موسی رئیسی^۱، حمید انصاری^۲، میثم موسایی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۰۹

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۷/۲۲

چکیده

استفاده بیش از حد از شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش کلیه اعضای خانواده به این قبیل شبکه‌ها و همچنین کاهش روابط رو در رو و میان فردی و کاهش تعاملات اعضای خانواده با همدیگر به‌عنوان یک آسیب جدی در جامعه مطرح است؛ بنابراین در این تحقیق تأثیر استفاده از شبکه‌های مجازی و استفاده مکرر و بیش از حد از آن بر تعاملات در خانواده مورد بحث و بررسی است. این تحقیق از نوع تلفیقی بوده و بخش کمی از نوع توصیفی- تبیینی و از روش تحقیق پیمایشی و در بخش کیفی نیز از روش مصاحبه استفاده شده است. کلیه ساکنین متأهل (بالای ۱۸ سال) شهر رودبار به‌عنوان جامعه آماری تحقیق مدنظر می‌باشند. در این تحقیق از فرمول کوکران به‌منظور تعیین حجم نمونه به شرح زیر استفاده می‌گردد و با توجه به تعداد جامعه آماری (۲۱۰۰۰ نفر)، حجم نمونه برابر ۳۸۳ است که به لحاظ اطمینان از تکمیل کلیه پرسشنامه‌ها تعداد ۳۸۵ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب گردید. اطلاعات با پرسشنامه محقق ساخته و فرم مصاحبه گردآوری و تجزیه و تحلیل گردیده است. میزان تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تعاملات اعضای خانواده برابر ۲۸/۳٪ است که باید مورد توجه جدی خانواده‌ها برای بهبود روابط خانوادگی و کاهش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی قرار گیرد. براساس نتایج به‌دست‌آمده رابطه معنی‌داری بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و تعاملات اعضای خانواده وجود دارد و در نتیجه رگرسیون چند متغیره انجام‌شده مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها ۰/۵۳۲ است که نشان می‌دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق (تعاملات اعضای خانواده) همبستگی نسبتاً قوی وجود دارد؛ اما مقدار ضریب تعدیل‌شده (R²) که برابر با ۰/۲۸۳ است که نشان می‌دهد ۲۸/۳ درصد از کل تغییرات تعاملات اعضای خانواده وابسته به متغیر مستقل تحقیق (استفاده از فضای مجازی) است.

کلیدواژه‌ها: شبکه‌های اجتماعی مجازی، تعاملات اعضای خانواده، تعاملات فرهنگی، تعاملات

۱. گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) ایمیل:

hansari@ut.ac.ir

۳. گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

اجتماعی

۱. مقدمه

امروزه شبکه‌های اجتماعی مجازی به لحاظ عمومیت یافتن در میان کاربران و با گستره وسیع جغرافیایی در درون مرزهای ملی، به نوعی ارتباط خصوصی و شخصی و فارغ از هر نوع کنترل از سوی مراجع قدرت و به وسیله‌ای بی‌بدیل در عرصه ارتباطات تبدیل شده‌اند. زمینه‌های تأثیرگذاری‌های گسترده‌ای که خارج از کنترل دولت‌ها و نهادهای قدرت هستند را در جوامع به وجود آورده‌اند. باید توجه داشت که تعاملات انسانی از جمله مهم‌ترین شاخصه‌های فرهنگی و اجتماعی جوامع هستند که بسیاری از ابعاد و جنبه‌های زندگی بشری را متأثر می‌سازند. تعامل انسانی شامل دو بُعد اساسی تعامل فرد با دیگری و ارتباط جمعی یا گروهی می‌شود؛ بنابراین تعامل یک جریان دوسویه‌ی تفهیم و تفاهم میان دو فرد است که به نوعی یک رفتار اجتماعی هم تلقی می‌شود. امروزه در عصری زندگی می‌کنیم که دگرگونی‌های عظیمی در دنیا به وقوع پیوسته یا در حال وقوع است. بدون شک شبکه‌های مجازی مانند تلگرام، اینستاگرام، یوتیوب، فیس‌بوک و ... که در سطح وسیعی در کشور مورد استفاده قرار می‌گیرد، ارتباطات و تعاملات را نسبت به گذشته بسیار تسهیل کرده و به جوانان این امکان را می‌دهد که روابطی متفاوت و جدید را تجربه کنند. زمینه‌ی جهان واقعی با زمینه‌ی جهان مجازی متفاوت است. تجربیات فرد و حافظه‌ی فرهنگی او در جهان واقعی با تجربیات و حافظه‌ی فرهنگی در جهان مجازی، به خصوص با توجه به نبودن این فضا، متفاوت است؛ بنابراین بازخوردهای رفتاری متفاوت هم از بُعد ادراکی و هم از بُعد احساسی ایجاد می‌شود (عاملی، ۱۳۸۷: ۴۵). این فناوری‌ها بر زندگی افراد نیز بی‌تأثیر نبوده‌اند. تنوع‌طلبی و نوجویی از ویژگی‌های انسان‌ها است که آنان را به مصرف‌کننده عمده این فناوری‌ها و محصولات تبدیل می‌کند. شاید بتوان ادعا کرد که ظهور این گونه فناوری‌ها و رسانه‌های جدید و دگرگونی‌ها و تغییرات ناشی از آن، تأثیر عمیقی بر افراد دارد که از آن جمله می‌توان به طولانی شدن دوره نوجوانی و جوانی، رواج شیوه‌های جدید رفتار اجتماعی برای پر کردن فضای زندگی، فردی شدن مناسبات و تعاملات اجتماعی و پررنگ شدن و تعمیق شکاف‌های متداول اجتماعی، تغییر شکل گذران اوقات فراغت جوانان،

خانگی شدن آن و به وجود آمدن نوع جدیدی از خلوت در بین افراد و ایجاد هویت مجازی، هویت کاذب و هویت آنی است (ذکایی، ۱۳۸۳: ۲۵). هیچ تعاملی بدون برقراری ارتباط امکان‌پذیر نیست همواره انسان برای رسیدن به اهداف و خواسته‌هایش نیازمند آشنایی بیشتر با انواع تعاملات اجتماعی و مدل‌های مهارتی است (موسی‌زاده، ۱۳۸۹: ۴۴). اینترنت و شبکه‌های اجتماعی امروزه یکی از ابزارهای ایجاد ارتباط است که طبیعتاً استفاده از آن‌ها در بین نوجوانان و جوانان گسترش بیشتری دارد. در این میان در صورت استفاده بیش از حد افراد از این شبکه‌های اجتماعی مجازی است که مشکل‌ساز می‌شود و باعث شکل‌گیری مسئله‌ای اساسی در جامعه می‌گردد.

این واقعیت هم در سطح کلان و در جامعه بزرگ‌تر و هم در میان گروه دوستان و همسالان و هم در بین اعضای خانواده مصداق پیدا می‌کند؛ بنابراین در صورت استفاده بیش از حد اعضای خانواده از شبکه‌های اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی مجازی مسئله این است که این استفاده زیاد چه تأثیری بر جایگاه اعضای خانواده و دگرگونی در موقعیت اجتماعی آنان و به تبع آن نوع روابط و تعاملات آن‌ها دارد و چگونه روابط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بین اعضای خانواده دچار تحول می‌گردد.

در زمینه‌های اهمیت این پژوهش می‌توان گفت که با بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تأملات اعضای خانواده می‌توان به ابعاد تأثیر این شبکه‌ها بر ارتباط کلیه اعضای خانواده به ویژه همسر و فرزندان و والدین با همدیگر پی برد و نتایج معتبر علمی را در اختیار برنامه‌ریزان و مدیران مرتبط با فضاها و مجازی و امور خانواده در کشور قرار داد و راهکارهای کاربردی و توصیه‌هایی مرتبط در جهت کاهش آثار منفی استفاده بیش از حد از شبکه‌های مجازی اجتماعی به آنان ارائه داد.

همچنین در خصوص ضرورت این تحقیق می‌توان به این مسئله اشاره نمود که در نتیجه عدم بررسی این موضوع و عدم مشخص نمودن میزان تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تعاملات اعضای خانواده موضع انفعالی در تصمیم‌گیری برای مدیریت و عدم کنترل آثار منفی آن ایجاد گردد. همچنین با انجام تحقیق می‌توان ضمن ایجاد پیشینه

تحقیقاتی مناسب برای سایر پژوهشگران توصیه‌ای علمی را در اختیار خانواده‌ها به‌منظور کنترل بیشتر میزان استفاده فرزندان و اعضای خانواده از شبکه‌های اجتماعی مجازی ارائه نمود.

۲. اهداف تحقیق

- هدف اصلی

بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تعاملات اعضای خانواده

- اهداف جزئی

۱. بررسی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تعاملات اقتصادی اعضای خانواده.
۲. بررسی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تعاملات اجتماعی اعضای خانواده.
۳. بررسی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تعاملات فرهنگی اعضای خانواده.

۳. سؤالات تحقیق

- سؤال اصلی

استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تعاملات اعضای خانواده چه تأثیری دارد؟

- سؤالات جزئی

۱. استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تعاملات اقتصادی اعضای خانواده چه تأثیری دارد؟
۲. استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تعاملات اجتماعی اعضای خانواده چه تأثیری دارد؟
۳. استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تعاملات فرهنگی اعضای خانواده چه تأثیری دارد؟

۴. فرضیه‌های تحقیق

- فرضیه اصلی

شبکه‌های اجتماعی مجازی بر تعاملات اعضای خانواده تأثیر گذارند.

- فرضیه‌های جزئی

الف. تعاملات اقتصادی

الف- ۱. بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و روش‌های تصمیم‌گیری (فردی یا مشارکتی) خانوار در مورد نحوه هزینه‌ها رابطه وجود دارد.

الف- ۲. بین استفاده شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش افراد خانواده نسبت به اقتصاد جامعه رابطه وجود دارد.

ب. تعاملات اجتماعی

ب- ۱. بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت روابط اعضای خانواده رابطه وجود دارد.

الف- ۲. بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت مشارکت اجتماعی خانواده در جامعه مدنی رابطه وجود دارد.

پ. تعاملات فرهنگی

پ- ۱. بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و ارزش‌های اجتماعی و باورهای اعضای خانواده رابطه وجود دارد.

پ- ۲. بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و اعتقادات دینی و عمل به آن‌ها رابطه وجود دارد.

- بین وضعیت تحصیلی همسر و تعاملات اعضای خانواده رابطه وجود دارد.

- بین وضعیت تحصیلی شوهر و تعاملات اعضای خانواده رابطه وجود دارد.

- بین سال‌های زندگی مشترک و تعاملات اعضای خانواده رابطه وجود دارد.

- بین وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خانواده و تعاملات اعضای آن رابطه

وجود دارد.

۴. روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق پیمایشی و از نوع توصیفی - تبیینی است. تحقیقات پیمایشی، شامل جمع‌آوری اطلاعات برای آزمون فرضیه یا پاسخ به سؤالات مربوط به وضعیت فعلی موضوع مطالعه است و چگونگی وضع موجود را تعیین و گزارش می‌کند (خاکی، ۱۳۷۸: ۱۴). همچنین کاربردی بودن تحقیق به دلیل کاربرد عملی و راهکار، برنامه تحلیل داده‌ها و ارائه پیشنهادها برای استفاده‌کنندگان این تحقیق است. همچنین در تعریف پیمایش می‌توان عنوان نمود که: پیمایش ۱، نوعی روش در تحقیق اجتماعی است که مشخصه اصلی آن ارائه مجموعه ساختارمند و منظمی از داده‌ها است. پرسشنامه، ساده‌ترین و رایج‌ترین فن مورد استفاده در این نوع تحقیق است (دواس، ۱۳۸۸: ۱۲).

- جامعه آماری

در این تحقیق با توجه به محدودیت زمانی و مکانی تحقیق، کلیه ساکنین متأهل (بالای ۱۸ سال) شهر رودبار به‌عنوان جامعه آماری تحقیق مدنظر می‌باشند. تعداد کل جمعیت برابر اعلام مرکز آمار ایران حدوداً ۱۲۶۳۱۵ نفر و تعداد مزدوجین (مرد و زن ازدواج کرده) ۲۱۰۰۰ نفر می‌باشند. در تحقیقات کمی با توجه به موضوع و هدف تحقیق، جامعه آماری مشخص می‌شود و با استفاده از روش‌های نمونه‌گیری، نمونه انتخاب می‌گردند و حجم نمونه با توجه به جامعه آماری و اعداد دیگر از طریق فرمول ویژه‌ای (کوکران) تعیین می‌شود. نتیجه‌ای که از این طریق به دست می‌آید به کل جامعه آماری تعمیم داده می‌شود (دلاور، ۱۳۸۰)؛ بنابراین در این تحقیق از فرمول کوکران به‌منظور تعیین حجم نمونه به شرح زیر استفاده می‌گردد و با توجه به تعداد جامعه آماری (۲۱۰۰۰ نفر)، حجم نمونه برابر ۳۸۳ است که به لحاظ اطمینان از تکمیل کلیه پرسشنامه‌ها تعداد ۳۸۵ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب می‌گردد.

$$\frac{21000 \times 3 / 840 / 500 / 5}{50000 \times 21000 \times 0 / 0025 + 3 / 840 / 500 / 5} = 378$$

$$n = \frac{Nt^2 pq}{Nd^2 + t^2 pq}$$

n: حجم نمونه = ۳۷۸

t²: ضریب اطمینان: (۱/۹۶)^۲

p: احتمال وجود صفت: ۰/۵

q: احتمال عدم وجود صفت: ۰/۵

d²: دقت احتمالی مطلوب: (۰/۰۲۵)^۲ = ۰/۰۰۲۵

n: ۲۱۰۰۰ نفر = جامعه آماری: n

با توجه به مشخص بودن چارچوب نمونه‌گیری در این تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده با خصیصه طبقه‌بندی محله استفاده می‌گردد.

تعریف متغیرهای تحقیق (نظری و عملیاتی)

متغیر وابسته: تعاملات در خانواده

تعریف نظری

تعاملات فرایندی است که در آن اطلاعات، مفاهیم و احساسات را با نشانه‌های کلامی و غیرکلامی با دیگران در میان می‌گذاریم. این توانایی موجب تقویت رابطه‌ی گرم و صمیمی با دیگران، حفظ و ارتقای سلامت روانی، قطع روابط ناسالم، حل مسائل و مشکلات خود با دیگران و رفع تضادها و تعارض‌ها می‌شود. تعامل در خانواده، ارتباطی است که بر دو رکن استوار باشد: ارتباط برقرارکنندگان باید منحصر به فرد بودن خصوصیات رفتاری یکدیگر را بپذیرند و پیام‌هایی را طراحی و ارسال کنند که نمایانگر پذیرش این موضوع باشد. این گونه تعامل بین یک نفر از اعضای خانواده با دیگری برقرار می‌شود. هدف از برقراری این نوع تعامل، می‌تواند حل مسائل و مشکلات خود با دیگران، رفع تضادها و تعارضات، ردوبدل کردن اطلاعات، درک بهتر و ... باشد (کربلایی و همکاران، ۱۳۸۵).

تعریف عملیاتی

تعاملات در خانواده در این پژوهش متغیری است وابسته و چند ارزشی که با در نظر گرفتن شاخص‌های زیر در قالب پرسشنامه محقق ساخته سنجیده می‌شود:

۱. جایگاه اعضای خانواده از دید والدین.
۲. جایگاه اعضای خانواده از دید فرزندان.
۳. جایگاه اعضای خانواده از دید دیگر اعضای خانواده.
۴. تعاملات روابط اقتصادی اعضای خانواده.
۵. تعاملات روابط فرهنگی اعضای خانواده.
۶. تعاملات روابط اجتماعی اعضای خانواده.

متغیر مستقل: فضای مجازی

تعریف نظری

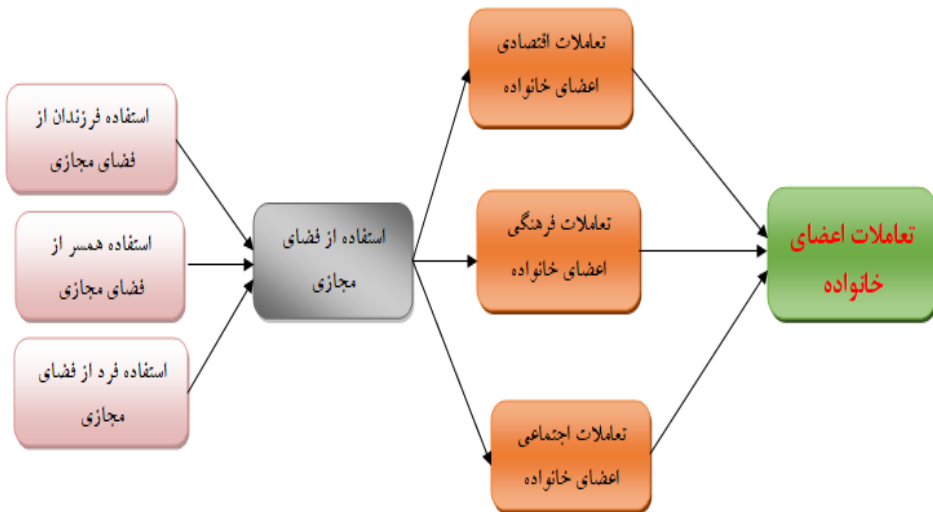
عبارت «شبکه‌ی اجتماعی» به مجموعه‌ای از کنشگران و ارتباطات و گره‌های ارتباطی میان آن‌ها اشاره دارد و مفهوم شبکه‌های اجتماعی مجازی در حقیقت بیانگر این است که افراد بتوانند با یکدیگر در ارتباط باشند و ارتباط آن‌ها باعث شود زنجیره‌ای از ارتباطات رخ دهد که این ارتباطات به صورت فیزیکی نبوده و بر پایه ارتباطات غیرحضوری در بستر وب است (مرکز ملی فضای مجازی، ۱۳۹۸).

تعریف عملیاتی

اعتیاد به تلگرام در این پژوهش متغیری است مستقل و چند ارزشی و افرادی که بین ۴۰ تا ۵۰ ساعت در هفته از تلگرام استفاده می‌کنند را شامل شده و با در نظر گرفتن شاخص‌های زیر در قالب پرسشنامه محقق ساخته سنجیده می‌شود.

۱. گشت‌وگذار در شبکه‌های اجتماعی.
۲. عضویت در گروه‌های مجازی.
۳. تعداد ساعات استفاده از فضاهاى مجازى.
۴. تعداد عضویت در گروه‌های مجازی.
۵. تعداد کاربران شبکه مجازی فرد.

مدل نظری

نمودار (۱): مدل نظری

۵. یافته‌ها

یافته‌های آمار توصیفی

در این تحقیق اطلاعات مورد نیاز به وسیله پرسشنامه و با طرح سؤالات به شرح زیر

جمع‌آوری گردیده است.

۱. قسمت اول پرسشنامه شامل ۱۳ سؤال جهت کسب اطلاعات در مورد متغیرهای زمینه‌ای تحقیق است.

۲. قسمت دوم متشکل از ۱۵ سؤال جهت کسب اطلاعات در مورد متغیرهای تحقیق است.

ب. پرسشنامه دوم

براساس آمار به‌دست‌آمده برای متغیرهای زمینه‌ای (سیمای پاسخگویان) می‌توان عنوان نمود که:

- در خصوص سن همسران، بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویان با سن همسر ۱۸ تا ۲۷ سال با (۴۰٪) فراوانی‌ها است.
- در خصوص سن شوهران، بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویان با سن شوهر ۱۸ تا ۲۷ سال با (۳۵٪) فراوانی‌ها است.
- در خصوص تعداد فرزندان بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویان دارای یک فرزند با فراوانی (۳۵٪) است.
- در خصوص سطح تحصیلات همسران بیشترین فراوانی مربوط به سطح تحصیلات لیسانس (با فراوانی ۳۵٪) برای همسران پاسخگویان است که نشان‌دهنده وضعیت علمی مناسب آن‌ها است.
- در خصوص سطح تحصیلات شوهران بیشترین فراوانی مربوط به سطح تحصیلات لیسانس (با فراوانی ۳۷٪) برای شوهر پاسخگویان است که نشان‌دهنده وضعیت علمی مناسب آن‌ها است.
- بیشترین فراوانی موقعیت پاسخگوی پرسشنامه در خانواده مربوط به مردان با (۵۴٪) فراوانی‌ها است.

- بیشترین فراوانی مربوط به تعداد سال‌های مشترک زندگی بین یک تا نُه سال با (۴۲٪) فراوانی‌ها است.
 - در خصوص منطقه زندگی پاسخگویان بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویان ساکن در شهر رودبار (بخش مرکز) با ۲۵ درصد فراوانی‌ها است.
 - در خصوص وضعیت اقتصادی خانواده، بیشترین فراوانی مربوط به خانواده‌های با وضعیت اقتصادی متوسط با ۵۱٪ فراوانی‌ها است.
 - در خصوص وضعیت اجتماعی فرهنگی خانواده، بیشترین فراوانی مربوط به خانواده‌های با وضعیت اجتماعی فرهنگی نیمه سستی (با ۳۰٪ فراوانی‌ها) است.
 - بیشترین ساعت استفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی بین ۱۰ تا ۱۹ سال با ۳۴ درصد فراوانی‌ها است
 - بیشترین ساعت استفاده همسران از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی بین ۲۰ تا ۲۹ سال با ۲۷ درصد فراوانی‌ها است.
 - در خصوص ساعات استفاده هفتگی فرزندان از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز فرزند اول ۴۰ ساعت در هفته، فرزند دوم ۲۵ ساعت، فرزند سوم ۳۱ ساعت و فرزند چهارم ۲۷ ساعت از اینترنت و فضای شبکه‌های اجتماعی در هفته استفاده می‌کنند. بیشترین فراوانی مربوط به فرزند اول با ۴۰ ساعت استفاده در هفته است.
- همچنین در خصوص آمار توصیفی به‌دست‌آمده از متغیرهای تحقیق می‌توان گفت:
- با توجه به درصد به‌دست‌آمده از امتیازات روش‌های تصمیم‌گیری (فردی یا مشارکتی) خانوار در مورد نحوه هزینه‌ها درصد به‌دست‌آمده برای زن و شوهر و فرزندان (۲۷/۶۶٪) در خصوص روش‌های تصمیم‌گیری (فردی یا مشارکتی) خانوار در مورد نحوه هزینه‌ها نشان می‌دهد که کلیه اعضای خانواده در خصوص نحوه هزینه‌ها مشارکت دارند. بر این اساس می‌توان گفت در خصوص خریدهای روزمره کل افراد خانواده بیشترین تصمیم را می‌گیرند که به نظر براساس نیاز هر یک از

افراد خانواده و سلیقه همه افراد خریده‌ها انجام می‌پذیرد. در خصوص وسایل خانگی بیشترین تصمیم‌گیری با زن در خانواده است؛ چراکه در شهر رودبار بیشتر کارهای خانه با زنان بوده و تصمیم‌گیری در خصوص وسایل خانگی با آنها است. در خصوص سفر و تفریحات و هزینه‌های آن بیشترین سهم تصمیم‌گیری با مرد در خانواده است که به نظر به دلیل تجربه بیشتر و مسئولیت هزینه‌ها در خانواده این سهم در مردان بیشتر است.

- با توجه به درصد به‌دست‌آمده از امتیازات نگرش افراد خانواده نسبت به اقتصاد جامعه می‌توان گفت که افراد خانواده وضعیت اقتصادی جامعه را در حد ضعیفی (درصد فراوانی ۴۴) قلمداد می‌کنند بر این اساس می‌توان گفت در خصوص ارزیابی وضعیت اقتصادی جامعه بیشتر پاسخگویان با (۷۴٪ فراوانی) آن را ضعیف عنوان نموده‌اند. همچنین ارزیابی خانواده از فعالیت‌های تولیدی تولیدکنندگان را با (۴۶٪ فراوانی‌ها) در حد متوسطی عنوان کرده‌اند و فعالیت‌های تولیدی کشاورزان را در حد قوی (با ۵۳٪) فراوانی‌ها عنوان کرده که به نظر با توجه به اینکه در شهر رودبار فعالیت‌های کشاورزی و باغداری به‌صورت گسترده انجام می‌پذیرد این حد موافقت را با فعالیت‌های تولیدی کشاورزی داشته‌اند.

- با توجه به درصد به‌دست‌آمده از امتیازات به کیفیت روابط اعضای خانواده می‌توان گفت که افراد خانواده کیفیت روابط خانوادگی‌شان را در حد زیادی (درصد فراوانی ۵۱) قلمداد می‌کنند. بر این اساس می‌توان گفت پاسخگویان روابط و رفتار بین اعضای خانواده خود را (با فراوانی ۸۴٪) در حد زیادی مبتنی بر تفاهم و دوستانه عنوان کرده‌اند. همچنین میزان گفتگوی اعضای خانواده در خصوص مسائل خانوادگی، اجتماعی و... را (با فراوانی ۴۰٪) در حد زیادی عنوان کرده‌اند که بافت نیمه سنتی منطقه می‌تواند از عوامل این مسئله باشد که خانواده‌ها در این منطقه مسائل و مشکلات خود را با دیگران در میان می‌گذارند و رفت‌وآمد و ارتباط

خانواده با همسایگان و خویشاوندان و دوستان را در حد کمی (با ۴۲٪ فراوانی‌ها) عنوان نموده‌اند.

- با توجه به درصد به‌دست‌آمده از امتیازات نگرش افراد خانواده نسبت به مشارکت اجتماعی خانواده می‌توان گفت که افراد خانواده وضعیت مشارکت اجتماعی خانواده را در حد متوسطی (درصد فراوانی ۳۸) قلمداد می‌کنند.
- با توجه به درصد به‌دست‌آمده از امتیازات نگرش افراد نسبت به ارزش‌های اجتماعی و باورهای اعضای خانواده می‌توان گفت که افراد خانواده در حد زیادی دارای ارزش‌های اجتماعی و باورهای اعضای خانواده با (درصد فراوانی ۴۵/۴۸) می‌باشند. بر این اساس، می‌توان گفت در خصوص روابط دختر و پسر با (۵۵٪ فراوانی‌ها) موافقت کمی دارند که برگرفته از بافت سنتی و نیمه‌سنتی منطقه و کوچک بودن شهرهای محل زندگی است. اعتقاد خانواده به راست‌گویی و درستکاری را (با فراوانی ۷۴٪) در حد زیادی عنوان کرده‌اند. همچنین اعتقاد خانواده به جدیت و دقت در کار را در حد زیادی (با فراوانی ۷۱٪) مؤثر بر پیشرفت اقتصادی و اجتماعی عنوان نموده‌اند و عمل مردم به مسئولیت‌های اجتماعی و وظایف خود (با فراوانی ۵۵٪) را در حد کمی عنوان کرده‌اند.
- با توجه به درصد به‌دست‌آمده از امتیازات نگرش افراد خانواده نسبت به اعتقادات دینی و عمل به آن‌ها می‌توان گفت که افراد خانواده اعتقادات دینی و عمل به آن‌ها را در حد ضعیفی (درصد فراوانی ۳۷) قلمداد می‌کنند. بر این اساس، می‌توان گفت از نظر پاسخگویان در حد متوسطی (با ۴۳٪ فراوانی‌ها) عمل به اصول و آموزه‌های دینی در موفقیت افراد تأثیر مثبت دارد و در حد کمی (با ۳۶٪ فراوانی‌ها) عمل به اصول و آموزه‌های دینی و کاربردی آن در زندگی روزمره در موفقیت فردی و توسعه جامعه اثر مثبت دارد.

– یافته‌های آمار استنباطی

به منظور تکمیل فرایند تجزیه و تحلیل و لزوم سنجش رابطه بین متغیرهای تحقیق آزمون فرضیه‌ها به شرح زیر انجام پذیرفته است:

فرضیه فرعی اول این چنین مطرح شده است: بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و روش‌های تصمیم‌گیری (فردی یا مشارکتی) خانوار در مورد نحوه هزینه‌ها رابطه وجود دارد.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و روش‌های تصمیم‌گیری (فردی یا مشارکتی) خانوار در مورد نحوه هزینه‌ها وجود دارد. همچنین با توجه به منفی و معکوس بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده میزان تصمیم‌گیری (مشارکتی) خانوار در مورد نحوه هزینه‌ها نیز کاهش می‌یابد. مقدار این رابطه $-0/503$ است که دلالت بر همبستگی نسبتاً قوی و معکوس بین دو متغیر دارد.

در بررسی سه زیر فرضیه آن نیز می‌توان گفت رابطه معنی‌داری، منفی و معکوسی بین میزان ساعات استفاده فرد ($-0/421$)، ساعات استفاده همسر ($-0/317$) و ساعات استفاده فرزندان ($-0/401$) از فضاهای مجازی و روش‌های تصمیم‌گیری (فردی یا مشارکتی) خانوار در مورد نحوه هزینه‌ها وجود دارد؛ بنابراین هر سه زیر فرضیه تحقیق (فرض H1) تأیید می‌گردد. همچنین با توجه به منفی و معکوس بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش میزان ساعات استفاده فرد، همسر و فرزندان از شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده میزان تصمیم‌گیری (مشارکتی) خانوار در مورد نحوه هزینه‌ها نیز کاهش می‌یابد.

فرضیه فرعی دوم این چنین مطرح شده است: بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش افراد خانواده نسبت به اقتصاد جامعه رابطه وجود دارد.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش افراد خانواده نسبت به اقتصاد جامعه وجود دارد. همچنین با توجه به مثبت و مستقیم بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در

خانواده میزان نگرش افراد خانواده نسبت به اقتصاد جامعه افزایش می‌یابد. مقدار این رابطه ۰/۴۱۴ است که دلالت بر همبستگی متوسط بین دو متغیر دارد.

در بررسی سه زیر فرضیه آن نیز می‌توان گفت رابطه معنی‌داری، مثبت و مستقیمی بین میزان ساعات استفاده فرد (۰/۳۱۱)، ساعات استفاده همسر (۰/۵۰۱) و ساعات استفاده فرزندان (۰/۳۵۲) از فضاهای مجازی و نگرش افراد خانواده نسبت به اقتصاد جامعه وجود دارد؛ بنابراین هر سه زیر فرضیه تحقیق (فرض H1) تأیید می‌گردد. همچنین با توجه به مثبت و مستقیم بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش میزان ساعات استفاده فرد، همسر و فرزندان از شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده نگرش افراد خانواده نسبت به اقتصاد جامعه ارتقا می‌یابد.

فرضیه فرعی سوم این چنین مطرح شده است: بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت روابط اعضای خانواده رابطه وجود دارد.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت روابط اعضای خانواده وجود دارد. همچنین با توجه به منفی و معکوس بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده میزان کیفیت روابط اعضای خانواده نیز کاهش می‌یابد. مقدار این رابطه ۰/۳۱۳- است که دلالت بر همبستگی متوسط بین دو متغیر دارد.

در بررسی سه زیر فرضیه آن نیز می‌توان گفت رابطه معنی‌داری، منفی و معکوسی بین میزان ساعات استفاده فرد (۰/۳۰۳-)، ساعات استفاده همسر (۰/۳۲۹-) و ساعات استفاده فرزندان (۰/۳۸۰-) از فضاهای مجازی و کیفیت روابط اعضای خانواده وجود دارد؛ بنابراین هر سه زیر فرضیه تحقیق (فرض H1) تأیید می‌گردد. همچنین با توجه به منفی و معکوس بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش میزان ساعات استفاده فرد، همسر و فرزندان از شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده و کیفیت روابط اعضای خانواده نیز کاهش می‌یابد.

فرضیه فرعی چهارم این چنین مطرح شده است: بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت مشارکت اجتماعی خانواده در جامعه مدنی رابطه وجود دارد.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت مشارکت اجتماعی خانواده در جامعه مدنی وجود دارد. همچنین با توجه به منفی و معکوس بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده میزان کیفیت مشارکت اجتماعی خانواده در جامعه مدنی نیز کاهش می‌یابد. مقدار این رابطه $-0/387$ است که دلالت بر همبستگی متوسط و معکوس بین دو متغیر دارد.

در بررسی سه زیر فرضیه آن نیز می‌توان گفت رابطه معنی‌داری، منفی و معکوسی بین میزان ساعات استفاده فرد ($-0/439$)، ساعات استفاده همسر ($-0/418$) و ساعات استفاده فرزندان ($-0/395$) از فضاهای مجازی و کیفیت مشارکت اجتماعی خانواده در جامعه مدنی وجود دارد؛ بنابراین هر سه زیر فرضیه تحقیق (فرض HI) تأیید می‌گردد. همچنین با توجه به منفی و معکوس بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش میزان ساعات استفاده فرد، همسر و فرزندان از شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده، کیفیت مشارکت اجتماعی خانواده در جامعه مدنی نیز کاهش می‌یابد.

فرضیه فرعی پنجم این‌چنین مطرح شده است:

بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و ارزش‌های اجتماعی و باورهای اعضای خانواده رابطه وجود دارد.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و ارزش‌های اجتماعی و باورهای اعضای خانواده وجود دارد. همچنین با توجه به منفی و معکوس بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده میزان ارزش‌های اجتماعی و باورهای اعضای خانواده نیز کاهش می‌یابد. مقدار این رابطه $-0/449$ است که دلالت بر همبستگی متوسط و معکوس بین دو متغیر دارد.

در بررسی سه زیر فرضیه آن نیز می‌توان گفت رابطه معنی‌داری، منفی و معکوسی بین میزان ساعات استفاده فرد ($-0/432$)، ساعات استفاده همسر ($-0/489$) و ساعات استفاده فرزندان ($-0/358$) از فضاهای مجازی و ارزش‌های اجتماعی و باورهای اعضای خانواده

وجود دارد؛ بنابراین هر سه زیر فرضیه تحقیق (فرض H1) تأیید می‌گردد. همچنین با توجه به منفی و معکوس بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش میزان ساعات استفاده فرد، همسر و فرزندان از شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده، ارزش‌های اجتماعی و باورهای اعضای خانواده نیز کاهش می‌یابد.

فرضیه فرعی ششم این چنین مطرح شده است: بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و اعتقادات دینی و عمل به آن‌ها رابطه وجود دارد.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و اعتقادات دینی و عمل به آن‌ها وجود دارد؛ بنابراین فرضیه تحقیق (فرض H1) تأیید می‌گردد. همچنین با توجه به منفی و معکوس بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده میزان اعتقادات دینی و عمل به آن‌ها نیز کاهش می‌یابد. مقدار این رابطه $0/356-$ است که دلالت بر همبستگی متوسط و معکوس بین دو متغیر دارد.

در بررسی سه زیر فرضیه آن نیز می‌توان گفت رابطه معنی‌داری، منفی و معکوسی بین میزان ساعات استفاده فرد ($0/319-$)، ساعات استفاده همسر ($0/330-$) و ساعات استفاده فرزندان ($0/357-$) از فضاهای مجازی و اعتقادات دینی و عمل به آن‌ها وجود دارد؛ بنابراین هر سه زیر فرضیه تحقیق (فرض H1) تأیید می‌گردد. همچنین با توجه به منفی و معکوس بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش میزان ساعات استفاده فرد، همسر و فرزندان از شبکه‌های اجتماعی مجازی در خانواده، میزان اعتقادات دینی و عمل به آن‌ها نیز کاهش می‌یابد.

فرضیه فرعی هفتم این چنین مطرح شده است: بین وضعیت تحصیلی همسر و تعاملات اعضای خانواده رابطه وجود دارد.

با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین وضعیت تحصیلی همسر و تعاملات بین اعضای خانواده وجود دارد. همچنین با توجه به مثبت و مستقیم بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش سطح تحصیلات همسر میزان تعاملات در خانواده نیز افزایش می‌یابد. مقدار این رابطه $0/524+$ است که دلالت بر همبستگی قوی بین دو متغیر دارد.

فرضیه فرعی هشتم این چنین مطرح شده است: بین وضعیت تحصیلی شوهر و تعاملات اعضای خانواده رابطه وجود دارد.

با توجه به نتایج رابطه معنی‌داری بین وضعیت تحصیلی شوهر و تعاملات بین اعضای خانواده وجود دارد. همچنین با توجه به مثبت و مستقیم بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش سطح تحصیلات شوهر میزان تعاملات در خانواده نیز افزایش می‌یابد. مقدار این رابطه ۰/۵۶۷ است که دلالت بر همبستگی قوی بین دو متغیر دارد.

فرضیه فرعی نهم این چنین مطرح شده است: بین سال‌های زندگی مشترک و تعاملات اعضای خانواده رابطه وجود دارد. با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین سال‌های زندگی مشترک و تعاملات بین اعضای خانواده وجود دارد. همچنین با توجه به مثبت و مستقیم بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش سال‌های زندگی مشترک میزان تعاملات در خانواده نیز افزایش می‌یابد. مقدار این رابطه ۰/۴۱۴ است که دلالت بر همبستگی متوسط بین دو متغیر دارد.

فرضیه فرعی دهم این چنین مطرح شده است: بین وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خانواده و تعاملات اعضای آن رابطه وجود دارد.

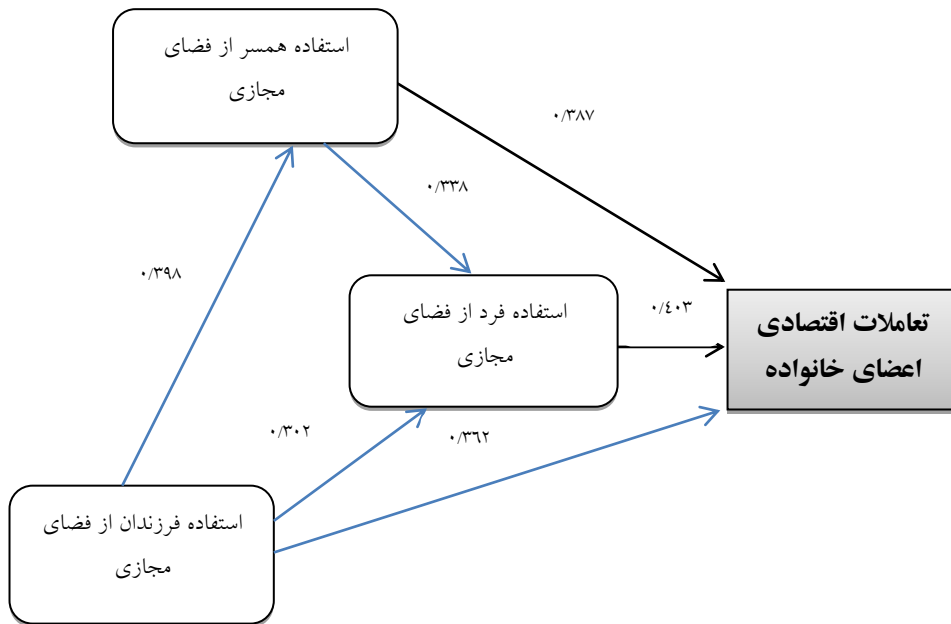
با توجه به نتایج آزمون رابطه معنی‌داری بین وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و تعاملات بین اعضای خانواده وجود دارد. همچنین با توجه به مثبت و مستقیم بودن جهت رابطه بین متغیرها با افزایش وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی میزان تعاملات در خانواده نیز افزایش می‌یابد. مقدار این رابطه ۰/۳۵۷ است که دلالت بر همبستگی متوسط بین دو متغیر دارد.

همچنین در این تحقیق به منظور سنجش کلیه تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر وابسته و آزمون مدل مفهومی نسبت به انجام چهار تحلیل مسیر و سپس تلفیق آنها با هم اقدام شده است.

نتایج تحلیل مسیر اول به شرح جدول و نمودار زیر است:

جدول شماره ۱: جمع بندی نتایج تحلیل مسیر

متغیرها	انواع تأثیر	
	مستقیم	غیر مستقیم
استفاده فرد از فضاهای مجازی	۰/۴۰۳	۰/۶۰۳
استفاده همسر از فضاهای مجازی	۰/۳۸۷	۰/۱۳۶
استفاده فرزندان از فضاهای مجازی	۰/۳۶۲	۰/۳۲۹

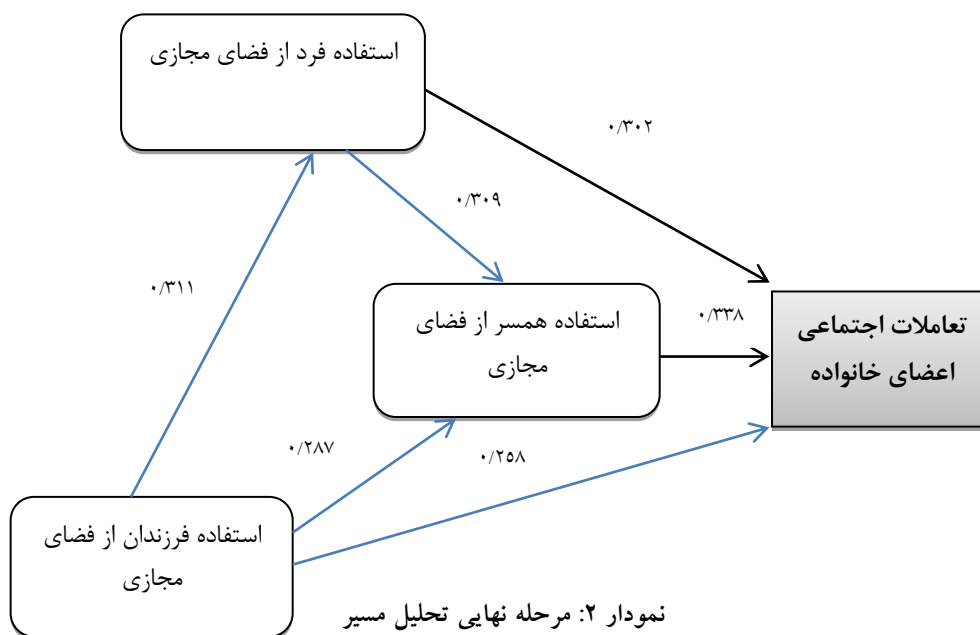
نمودار ۱: مرحله نهایی تحلیل مسیر

در بین متغیرهای مستقل بیشترین تأثیر را متغیر استفاده فرد از فضاهای مجازی بر تعاملات اقتصادی اعضای خانواده دارد. همچنین متغیر استفاده فرزندان از فضاهای مجازی در رتبه دوم قرار دارد و متغیر استفاده همسر از فضاهای مجازی در رتبه سوم قرار دارد.

نتایج تحلیل مسیر دوم به شرح جدول و نمودار زیر است:

جدول شماره ۲: جمع‌بندی نتایج تحلیل مسیر

انواع تأثیر			متغیرها
کل	مستقیم	غیر مستقیم	
۰/۳۰۲		۰/۳۰۲	استفاده همسر از فضاهای مجازی
۰/۴۴۲	۰/۱۰۴	۰/۳۳۸	استفاده فرد از فضاهای مجازی
۰/۴۸۰	۰/۲۲۲	۰/۲۵۸	استفاده فرزندان از فضاهای مجازی

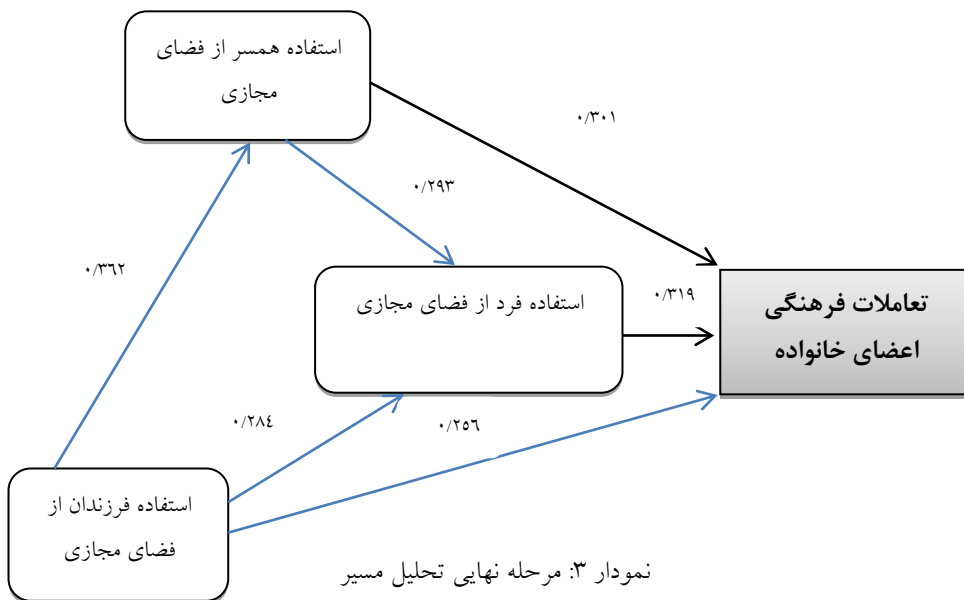

در بین متغیرهای مستقل بیشترین تأثیر را متغیر استفاده فرزندان از فضاهای مجازی بر تعاملات اجتماعی اعضای خانواده دارد. همچنین متغیر استفاده فرد از فضاهای مجازی در رتبه دوم قرار دارد و متغیر استفاده همسر از فضاهای مجازی در رتبه سوم قرار دارد.

نتایج تحلیل مسیر سوم به شرح جدول و نمودار زیر است:

جدول شماره ۳: جمع‌بندی نتایج تحلیل مسیر

متغیرها	انواع تأثیر	
	مستقیم	غیر مستقیم
استفاده فرد از فضاهای مجازی	۰/۳۱۹	۰/۳۱۹
استفاده همسر از فضاهای مجازی	۰/۳۰۱	۰/۰۹۳
استفاده فرزندان از فضاهای مجازی	۰/۲۵۶	۰/۲۳۱

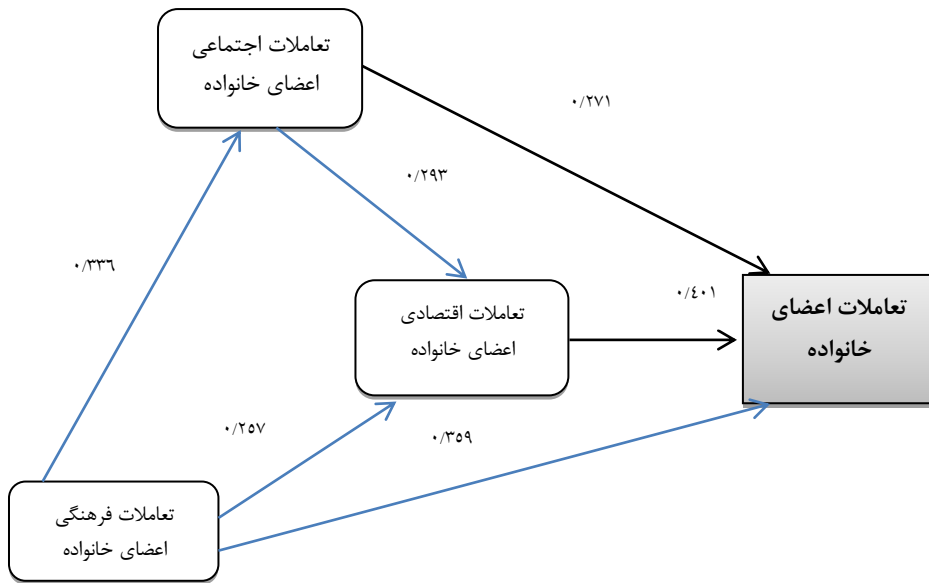

در بین متغیرهای مستقل بیشترین تأثیر را متغیر استفاده فرد از فضاهای مجازی بر تعاملات فرهنگی اعضای خانواده دارد. همچنین متغیر استفاده فرزندان از فضاهای مجازی در رتبه دوم قرار دارد و متغیر استفاده همسر از فضاهای مجازی در رتبه سوم قرار دارد.

نتایج تحلیل مسیر چهارم به شرح جدول و نمودار زیر است:

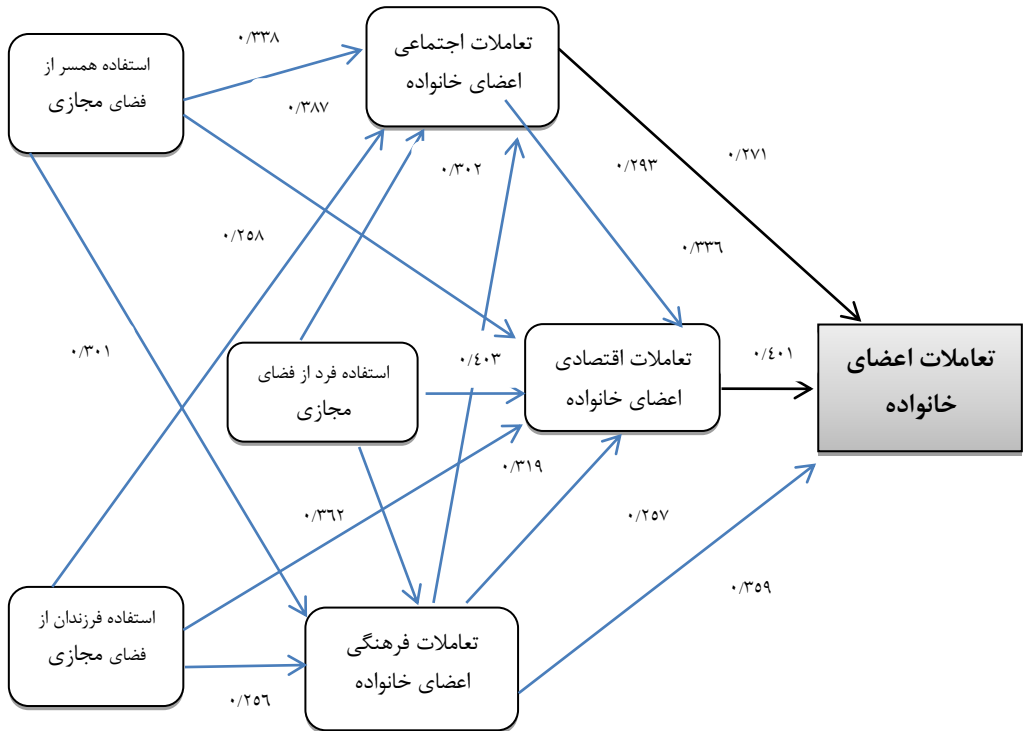
جدول شماره ۴: جمع‌بندی نتایج تحلیل مسیر

متغیرها	انواع تأثیر		
	مستقیم	غیر مستقیم	کل
تعاملات اقتصادی اعضای خانواده	۰/۴۰۱	-	۰/۴۰۱
تعاملات اجتماعی اعضای خانواده	۰/۲۷۱	۰/۱۱۷	۰/۳۸۸
تعاملات فرهنگی اعضای خانواده	۰/۳۵۹	۰/۲۳۳	۰/۵۹۲

نمودار ۴: مرحله نهایی تحلیل مسیر

در بین مؤلفه‌ها بیشترین تأثیر را متغیر تعاملات فرهنگی اعضای خانواده بر تعاملات اعضای خانواده دارد. همچنین متغیر تعاملات اقتصادی اعضای خانواده در رتبه دوم قرار دارد و متغیر تعاملات اجتماعی اعضای خانواده در رتبه سوم قرار دارد. همچنین مدل نهایی تحقیق به این شرح تدوین گردیده است:

نمودار ۵: مرحله نهایی تحلیل مسیر

پاسخ به سؤالات تحقیق

۱. در پاسخ به سؤال اول جزئی (استفاده از فضاهای مجازی بر تعاملات اقتصادی اعضای خانواده چه تأثیری دارد؟) می‌توان گفت که:

با گسترش فضاهای مجازی و دسترسی به گوش‌های هوشمند که برنامه‌های کاربردی مانند تلگرام، واتس‌آپ و ... را پشتیبانی می‌کنند و دسترسی را به این فضاها سادتر نموده‌اند، استفاده اعضای خانواده‌ها نیز از فضاهای بیشتر شده است. براساس اطلاعات گردآوری شده بیشترین ساعت استفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی بین ۱۰ تا ۱۹ سال با ۳۴ درصد فراوانی‌ها است و این نشان می‌دهد که نوجوانان بیشتر از این فضاها در بین اعضای خانواده استفاده می‌نمایند. همچنین بیشترین ساعت استفاده همسران از اینترنت و

شبکه‌های اجتماعی بین ۲۰ تا ۲۹ سال با ۲۷ درصد فراوانی‌ها و در خصوص ساعات استفاده هفتگی فرزندان از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی نیز فرزند اول ۴۰ ساعت در هفته، فرزند دوم ۲۵ ساعت، فرزند سوم ۳۱ ساعت و فرزند چهارم ۲۷ ساعت از اینترنت و فضای شبکه‌های اجتماعی در هفته استفاده می‌کنند. بیشترین فراوانی مربوط به فرزند اول با ۴۰ ساعت استفاده در هفته است. این آمار به‌دست‌آمده نشان‌دهنده استفاده بالای اعضای خانواده‌ها از فضاهای مجازی و شبکه‌های اجتماعی است. در خصوص تعاملات اقتصادی نیز می‌توان گفت در زمینه نحوه هزینه‌ها درصد به‌دست‌آمده برای زن و شوهر و فرزندان (۲۷/۶۶٪) و در خصوص روش‌های تصمیم‌گیری (فردی یا مشارکتی) خانوار در مورد نحوه هزینه‌ها نشان می‌دهد که کلیه اعضای خانواده در خصوص نحوه هزینه‌ها مشارکت دارند. همچنین با توجه به درصد به‌دست‌آمده از امتیازات نگرش افراد خانواده نسبت به اقتصاد جامعه می‌توان گفت که افراد خانواده وضعیت اقتصادی جامعه را در حد ضعیفی (درصد فراوانی ۴۴) قلمداد می‌کنند و به‌طور کلی تعاملات اقتصادی اعضای خانواده در سطح متوسط رو به پایینی است. در رابطه بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و روش‌های تصمیم‌گیری (فردی یا مشارکتی) خانوار در مورد نحوه هزینه‌ها مقدار ضریب همبستگی (۰/۵۰۳-) بوده که دلالت بر همبستگی نسبتاً قوی و معکوس بین دو متغیر دارد. همچنین در رابطه بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و نگرش افراد خانواده نسبت به اقتصاد جامعه مقدار ضریب همبستگی (۰/۴۱۴) بوده که دلالت بر همبستگی متوسط بین دو متغیر دارد؛ بنابراین در پاسخ به این سؤال تحقیق می‌توان گفت استفاده از فضاهای مجازی بر تعاملات اقتصادی اعضای خانواده تأثیری در حد متوسط دارد.

۲. در پاسخ به سؤال دوم جزئی (استفاده از فضاهای مجازی بر تعاملات اجتماعی اعضای خانواده چه تأثیری دارد؟) می‌توان گفت که:

امروزه تعاملات اجتماعی اعضای خانواده برای برقراری روابط اجتماعی و طی فرایند جامعه‌پذیری فرزندان از اهمیت زیادی برخوردار است و براساس اطلاعات گردآوری‌شده در این تحقیق و توجه به درصد به‌دست‌آمده از امتیازات به کیفیت روابط اعضای خانواده

می‌توان گفت که افراد خانواده کیفیت روابط خانوادگی‌شان را در حد زیادی (درصد فراوانی ۵۱) قلمداد می‌کنند و با توجه به درصد به‌دست‌آمده از امتیازات نگرش افراد خانواده نسبت به مشارکت اجتماعی خانواده می‌توان گفت که افراد خانواده وضعیت مشارکت اجتماعی خانواده را در حد متوسطی (درصد فراوانی ۳۸) قلمداد می‌کنند؛ بنابراین تعاملات اجتماعی اعضای خانواده در مجموع در حد متوسطی است و همان‌طور که در پاسخ به سؤال اول نیز بیان شد، میزان استفاده از فضاهای مجازی توسط اعضای خانواده نیز در حد بالایی به‌ویژه در بین فرزندان و همسر است. همچنین در بررسی رابطه بین استفاده از فضاهای مجازی و تعاملات اجتماعی اعضای خانواده، رابطه معنی‌داری بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت روابط اعضای خانواده وجود دارد. مقدار این رابطه ۰/۳۱۳- است که دلالت بر همبستگی متوسط بین دو متغیر دارد و در بررسی رابطه بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و کیفیت مشارکت اجتماعی خانواده در جامعه مدنی رابطه معنی‌داری بین آن‌ها وجود داشته و مقدار این رابطه ۰/۳۸۷- است که دلالت بر همبستگی متوسط و معکوس بین دو متغیر دارد. در نهایت می‌توان گفت که استفاده از فضاهای مجازی بر تعاملات اجتماعی اعضای خانواده تأثیر متوسطی دارد.

۳. در پاسخ به سؤال سوم جزئی (استفاده از فضاهای مجازی بر تعاملات فرهنگی اعضای خانواده چه تأثیری دارد؟) می‌توان گفت که:

تعاملات فرهنگی اعضای خانواده به‌منظور ارتقای وضعیت فرهنگی خانواده و جامعه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این تحقیق وضعیت فرهنگی خانواده‌ها مورد بحث و بررسی قرار گرفت. با توجه به درصد به‌دست‌آمده از امتیازات نگرش افراد نسبت به ارزش‌های اجتماعی و باورهای اعضای خانواده می‌توان گفت که افراد خانواده در حد زیادی دارای ارزش‌های اجتماعی و باورهای اعضای خانواده با (درصد فراوانی ۴۵/۸) می‌باشند و با توجه به درصد به‌دست‌آمده از امتیازات نگرش افراد خانواده نسبت به اعتقادات دینی و عمل به آن‌ها می‌توان گفت که افراد خانواده اعتقادات دینی و عمل به آن‌ها را در حد ضعیفی (درصد فراوانی ۳۷) قلمداد می‌کنند. در خصوص رابطه بین متغیرها

می‌توان گفت بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و ارزش‌های اجتماعی و باورهای اعضای خانواده، مقدار این رابطه ۰/۴۴۹- است که دلالت بر همبستگی متوسط و معکوس بین دو متغیر دارد و در بررسی رابطه بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و اعتقادات دینی و عمل به آن‌ها، رابطه معنی‌داری بین متغیرها وجود داشته و مقدار این رابطه ۰/۳۵۶- است که دلالت بر همبستگی متوسط و معکوس بین دو متغیر دارد؛ بنابراین استفاده از فضاهای مجازی بر تعاملات فرهنگی اعضای خانواده تأثیر در حد متوسطی دارد.

در نتیجه نهایی تحقیق و در پاسخ به سؤال اصلی (استفاده از فضاهای مجازی بر تعاملات اعضای خانواده چه تأثیری دارد؟) می‌توان گفت همان‌طور که پیش‌تر نیز عنوان شد، تعاملات انسانی از جمله مهم‌ترین شاخصه‌های فرهنگی و اجتماعی جوامع هستند که بسیاری از ابعاد و جنبه‌های زندگی بشری را متأثر می‌سازند. تعامل انسانی شامل دو بُعد اساسی تعامل فرد با دیگری و ارتباط جمعی یا گروهی می‌شود؛ بنابراین تعامل یک جریان دوسویه‌ی تفهیم و تفاهم میان دو فرد است که به‌نوعی یک رفتار اجتماعی هم‌تلقی می‌شود و هیچ تعاملی بدون برقراری ارتباط امکان‌پذیر نیست. همواره انسان برای رسیدن به اهداف و خواسته‌هایش نیازمند آشنایی بیشتر با انواع تعاملات اجتماعی و الگوهای مهارتی است. اینترنت و شبکه‌های اجتماعی امروزه یکی از ابزارهای ایجاد ارتباط است که طبیعتاً استفاده از آن‌ها در بین نوجوانان و جوانان گسترش بیشتری دارد. در این میان در صورت استفاده بیش از حد افراد از این شبکه‌های مجازی است که مشکل‌ساز می‌شود و باعث شکل‌گیری مسئله‌ای اساسی در جامعه می‌گردد. این واقعیت هم در سطح کلان و در جامعه بزرگ‌تر و هم در میان گروه دوستان و همسالان و هم در بین اعضای خانواده مصداق پیدا می‌کند؛ بنابراین در صورت استفاده بیش از حد اعضای خانواده از شبکه‌های اجتماعی و شبکه‌های اجتماعی مجازی به تبع نوع روابط و تعاملات آن‌ها در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دچار تحول می‌گردد که در این تحقیق مورد بحث و بررسی علمی قرار گرفت. در نتیجه بررسی‌های انجام‌شده میزان تعاملات بین اعضای خانواده در سطح

متوسط رو به پایینی است ولی میزان استفاده از فضاهای مجازی و عضویت در شبکه‌های اجتماعی بین اعضای خانواده در سطح بالایی بوده؛ به‌ویژه در بین جوانان و نوجوانان که تعامل والدین با آن‌ها از درجه اهمیت زیادی برخوردار است. براساس نتایج به‌دست‌آمده رابطه معنی‌داری بین استفاده از فضاهای مجازی و تعاملات اعضای خانواده وجود دارد و در نتیجه رگرسیون چند متغیره انجام‌شده مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها ۰/۵۳۲ است که نشان می‌دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق (تعاملات اعضای خانواده) همبستگی نسبتاً قوی وجود دارد؛ اما مقدار ضریب تعدیل‌شده (R²) که برابر با ۰/۲۸۳ است که نشان می‌دهد ۲۸/۳ درصد از کل تغییرات تعاملات اعضای خانواده وابسته به متغیر مستقل تحقیق (استفاده از فضای مجازی) است؛ بنابراین در مجموع می‌توان گفت نزدیک یک‌سوم از واریانس متغیر وابسته (تعاملات اعضای خانواده) توسط متغیرهای مستقل پیش‌بینی (برآورد) می‌گردد؛ بنابراین میزان تأثیر استفاده از فضاهای مجازی بر تعاملات اعضای خانواده برابر ۲۸/۳٪ است که باید مورد توجه جدی خانواده‌ها برای بهبود روابط خانوادگی و کاهش استفاده از فضاهای مجازی قرار گیرد.

۶. پیشنهادهای پژوهشی

عناوین پژوهشی زیر جهت انجام تحقیق در این زمینه توسط دیگر محققین ارائه می‌گردد:

۱. بررسی موانع اجتماعی شکل‌گیری تعاملات بین اعضای خانواده‌ها در ایران.
۲. آسیب‌شناسی تعاملات اجتماعی و فرهنگی بین اعضای خانواده در شهر تهران.
۳. بررسی نقش استفاده از اینترنت بر تعاملات فرهنگی - اجتماعی اعضای خانواده‌ها در شهر تهران.
۴. موانع فرهنگی و اجتماعی شکل‌گیری تعاملات بین اعضای خانواده در ایران.

۷. پیشنهادهای تحقیق

پیشنهاد‌های زیر براساس یافته‌های تحقیق به دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان در سازمان‌های مختلف کشور به‌طور کلی ارائه می‌گردد:

۱. آگاه‌سازی و اطلاع‌رسانی‌های مناسب توسط صداوسیما و سایر رسانه‌های تصویری و شنیداری در کشور به‌منظور ارائه آسیب‌های استفاده بیش از حد از فضاهای مجازی و شبکه‌های اجتماعی انجام پذیرد.

۲. نسبت به برگزاری دوره‌های توجیهی و جلسات تخصصی برای خانواده‌ها توسط شورایی‌های محلات و کانون‌های فرهنگی و اجتماعی در خصوص راهکارهای افزایش تعاملات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بین اعضای خانواده‌ها با حضور روانشناسان و جامعه‌شناسان برجسته کشوری اقدام گردد.

۳. با توجه به اثرگذاری منفی استفاده بیش از حد از فضاهای مجازی بر تعاملات اعضای خانواده، اطلاع‌رسانی مناسب و کارگاه‌های تخصصی برای اعضای خانواده‌ها به‌منظور اثر مخرب استفاده بیش از حد از فضاهای مجازی بر تعاملات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اعضای خانواده توسط مراکزی مانند بهزیستی، صداوسیما، دانشگاه‌های علوم پزشکی، وزارت ورزش و جوانان و سایر نهادهای مرتبط در کشور انجام پذیرد.

۴. نتایج تحقیق در اختیار سایر پژوهشگران و سازمان‌های اجتماعی و فرهنگی و وزارت ورزش و جوانان قرار گیرد.

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- آقابابایی، عزیزالله؛ باقری، سهیلا و باقری، محبوبه (۱۳۹۰)، *اینترنت و روابط خانوادگی*.
- آزاد ارمکی، تقی و غفاری، غلامرضا (۱۳۸۳)، *جامعه‌شناسی*، تهران، نشر پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- احمدپور، مریم و قادرزاده، امید (۱۳۸۹)، «تعامل در فضای سایبر و تأثیر آن بر هویت دینی جوانان»، *فصلنامه پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه*، شماره ۵: ۷۵-۹۹.
- اسلوین، جیمز (۱۳۸۰)، *اینترنت و جامعه*، ترجمه عباس گیلوری و علی رادباوه، تهران: نشر کتابدار.
- اورت، ام. راجرز و شومیکر، فلوید (۱۳۷۶)، *رسانش نوآوری‌ها: رهیافتی میان‌فرهنگی*، ترجمه عزت‌الله کرمی و ابوطالب فنایی، شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز.
- آریان‌پور کاشانی، منوچهر (۱۳۷۷)، *فرهنگ پیشرو آریان‌پور*، تهران: جهان رایانه، جلد اول.
- الوانی، مهدی (۱۳۶۷)، *مدیریت عمومی*، چاپ دوم، تهران: نشر نی.
- اعزازی، شهلا (۱۳۸۷)، *جامعه‌شناسی خانواده، با تأکید بر نقش، ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر*، تهران: روشنگران و مطالعات زنان.
- بات، الیزابت (۱۳۷۳)، *نقش‌های زناشویی و شبکه‌های اجتماعی*، ترجمه حسن پویان، تهران: چاپخش.
- بلاو، پاترسون (۱۳۹۰)، *مدیریت دانش و توسعه سازمانی*، ترجمه علی علیمردانی، تهران: انتشارات آجا.
- برناردز، جان (۱۳۸۴)، *درآمدی به مطالعات خانواده*، ترجمه حسین قاضیان، تهران: نشر نی.
- بوید و الیسون (۱۳۸۷): *مدیریت فرایند ارتباطات مؤثر*، ترجمه بهزاد رضائی، تهران: نشر دایره.
- باستانی، سوسن و لیلا زمان (۱۳۹۲)، تأثیر استفاده از اینترنت و ماهواره بر رفتار اجتماعی جوانان: مقایسه کاربران و غیرکاربران در شهر اصفهان (مقاله)، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره چهاردهم، شماره ۱.
- بوربورحسین بیگی، مریم (۱۳۸۳)، *بررسی رابطه اینترنت و شکاف ارزش‌ها در بین دو نسل*، رساله کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- برکو، ری ام؛ لوین، اندرو دی و لوین، دارلین آر (۱۳۸۶)، *مدیریت ارتباطات*، ترجمه سید محمد اعرابی و داود ایزدی، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، چاپ پنجم، ص ۱۵۸.

- بهروز میلانی فر، ۱۳۸۷، *بهداشت روانی*، تهران، انتشارات قدس.
- میرزائیان، بهرام؛ باعزت، فرشته و خاکپور، نعیمه (۱۳۹۰)، اعتیاد به اینترنت در بین دانشجویان و تأثیر آن بر سلامت روان، فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، سال دوم، شماره اول: ۱۶۱-۱۴۱.
- پاکزاد، روح‌الله (۱۳۸۹)، شبکه‌های اجتماعی، فرصت‌ها و تهدیدها، نشریه اطلاع‌رسانی و کتابداری، ره‌آورد نور، تابستان، شماره ۳۱.
- پور هم‌رنگ، سعید (۱۳۸۶)، مدرنیته در گذر زمان، چاپ اول، تهران: انتشارات زعیم.
- تورن، آلن (۱۳۸۰)، نقد مدرنیته، ترجمه مرتضی مردی‌ها، تهران: گام نو.
- تامپسون جان (۱۳۹۳)، رسانه‌ها و مدرنیته (نظریه اجتماعی رسانه‌ها)، ترجمه دکتر مسعود اوحدی، تهران: انتشارات سروش.
- جنکینز، ریچارد (۱۳۹۱)، هویت اجتماعی، ترجمه تورج یاراحمدی، تهران: نشر شیرازه.
- حاجیانی، ابراهیم (۱۳۸۸)، جامعه‌شناسی هویت ایرانی، تهران: پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.
- امین‌پور، حسن و زارع، حسین (۱۳۹۲)، کاربرد آزمون‌های روانی، تهران: مرکز انتشارات دانشگاه پیام نور.
- رضاییان، علی (۱۳۸۵)، مبانی مدیریت رفتار سازمانی، تهران، سمت، چاپ هفتم.
- رضایی، سید مرتضی (۱۳۹۲)، مبانی آسیب‌شناسی اجتماعی در ایران، چاپ اول، تهران: انتشارات زرنگار.
- رحیمی، محمد (۱۳۹۰)، عوامل اجتماعی مؤثر بر شکاف نسلی؛ مطالعه موردی شهر خلیخال، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
- حسن‌زاده، رمضان (۱۳۸۸)، اعتیاد به اینترنت در دانشجویان: تهدیدی بر سلامت روان، مجله نظام سلامت، دوره ۱، شماره ۳: ۷۹-۸۵.
- ریتزر، جورج (۱۳۹۳)، نظریه‌های جامعه‌شناختی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی فرهنگی.
- رابینز، ادوراد (۱۳۸۸)، مدیریت دانش در سازمان‌ها با رویکرد به نگرش مدیران، ترجمه حسین فرداد، تهران: انتشارات شهریار.
- روشن، محمد و خلیل‌زاده، سید مهدی (۱۳۹۲)، حقوق خانواده در برابر پخش برنامه‌های ماهواره‌ای (مقاله)، فصلنامه خانواده‌پژوهی، سال نهم، شماره ۳۶.
- رابرت بورک (۱۳۸۳)، لیبرالیسم مدرن و افول آمریکا، مترجم حسن غفاری، تهران: نشر حکمت.
- روزن‌باوم، هایدی (۱۳۶۷)، خانواده به منزله ساختاری در مقابل جامعه، نقد مبانی نظری جامعه‌شناسی خانواده در آلمان، ترجمه محمدصادق مهدوی، تهران: مرکز نشر دانشگاهی.

- ریتزر، جورج (۱۳۷۴)، نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: علمی.
- سگالن، مارتین (۱۳۷۰)، جامعه‌شناسی تاریخی خانواده، ترجمه حمید الیاسی، تهران: نشر مرکز.
- سورین ورنر، تانکارد جیمز (۱۳۸۲)، نظریه‌های ارتباطات، ترجمه دکتر علیرضا دهقان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- ستارزاده، داوود (۱۳۸۶)، بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر اعتیاد به اینترنت و پیامدهای آن، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی، شماره چهاردهم.
- شکرپیگی، عالیه (۱۳۹۱)، رسانه، زنان و مناسبات خانواده، نشست انجمن جامعه‌شناسی ایران.
- شاملو، سید رضا و احمدوند، صابر (۱۳۸۵)، نظریه‌های مدیریت و سازمان، نگاه دانش، تهران.
- عاملی، سعیدرضا (۱۳۸۲)، «دو جهانی شدن‌ها و جامعه جهانی اضطراب»، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۱: ۱۷۴-۱۴۳.
- صائمیان، صدیقه (۱۳۷۷)، ارتباطات انسانی، تدبیر، سال نهم، شماره ۸۷.
- صائمیان، صدیقه (۱۳۷۷)، ارتباطات انسانی، تدبیر، سال نهم، شماره ۸۷، ص ۷۶.
- عدلی‌پور، صمد (۱۳۹۱)، تحلیل جامعه‌شناختی پیامدهای شبکه‌های اجتماعی مجازی بر هویت اجتماعی کاربران جوان شهر اصفهان، رساله کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه اصفهان.
- عاملی، سعید (۱۳۸۷)، دو جهانی شدن‌ها و آینده جهان، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۷۰-۶۹، ص ۲۸-۱۵.

ب. منابع انگلیسی

- Adrian, A. (2008), "No One Knows You Are a Dog: Identity and Reputation in Virtual Worlds," Computer Law and Security Report, Vol. 24: 366- 374.
- Abela, Angela and Janet Walker. edited (2014), Contemporary issues in family studies global perspectives on partnerships, parenting and support in a changing world. Published by John Wiley & Sons, Ltd.
- Pempek, T & .et al. (2009), "College students' social networking experiences on Facebook," Journal of Applied Developmental Psychology 238:30
- Praprotnik, T.(2004) "How to Understand Identity in Anonymous, Communication? Available in : www.hsd.hr/revija/pdf/1-2-2004/01-praprotnik.pdf.
- Katz, S.; Marshal, B. (2006), "New Sex for Old: Life Style, Consumerism and the Ethics of Aging Well," Journal of Agibg Studies, Vol. 17: 3- 16.
- Young K. and De Abreu C., 2011, Internet Addiction: A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment, New Jersey: Published by John Wiley & Sons
- Stefanescu C. Chele G. Chirta R., 2007, The relationship between identity development and Internet Addiction. European Psychiatry, Vol. 22(10), pp 200-

215.

- Yen J. Ko c. Yen C. wuH Yang M, 2007, The comorbid psychiatric symptoms of Internet addiction: attention deficit and hyperactivity disorder (ADHD), depression, social phobia, and hostility. J Adolesc Health, Vol 41(1), pp 93-98.
- King CR. Hinds PS., 2003, Quality of Life from Nursing and Patient Perspective, Jones and Bartlett publishers, Massachusettes.
- Erikson Thomas H, 1980, Ethnicity and Nationalism, Anthropological Perspectives, London, Pluto Press.